

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فهرست نسخ خطی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

ج ۵۲

از شماره ۱۰۱ تا ۱۸۳۰۰

تألیف پروین متواری سورک

بانظارت

معاونت کتابخانه ملی

اداره کل کتاب های خطی و نادر

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۶

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	:	کتابخانه ملی ایران
عنوان و نام پدیدآور	:	فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران/ فراهم آورنده عبدالله انوار... [و دیگران]
مشخصات نشر	:	تهران: کتابخانه ملی ایران. ۱۳۶۵ -
مشخصات ظاهری	:	ج
شابک	:	دوره: ۰۰۴۷-۴۴۶-۹۶۴-۹۷۸ جلد ۵۲: ۶-۴۹۶-۴۴۶-۹۶۴-۹۷۸
یادداشت	:	ص.ع. به انگلیسی: National Library of Iran. A catalogue of the manuscripts in the national library of Iran
یادداشت	:	جلدهایی از کتاب حاضر تحت عنوان «فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران» و «فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران» نیز منتشر شده است.
یادداشت	:	چاپ اول جلد نخست از کتاب حاضر در سال ۱۳۴۳ تحت عنوان «فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی» توسط وزارت فرهنگ و هنر منتشر شده است.
یادداشت	:	کتابخانه ملی ایران از سال ۱۳۶۹ به کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و از سال ۱۳۸۱ به سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تغییر نام یافته است.
یادداشت	:	ج ۵۲ (چاپ اول: ۱۳۹۶) (فیا)
مندرجات	:	۲- شماره ۱۸۱۰۱ تا ۱۸۴۰۰ / تألیف پروین متواری سورکی
موضوع	:	نسخه‌های خطی فارسی - فهرست‌ها
موضوع	:	نسخه‌های خطی عربی - فهرست‌ها
موضوع	:	نسخه‌های خطی - ایران - تهران - فهرست‌ها
شناسه افزوده	:	انوار، عبدالله - ۱ - ، گردآورنده
شناسه افزوده	:	کتابخانه ملی ایران
شناسه افزوده	:	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
رده بندی کنگره	:	۱۳۶۵ ک ۲ ۷۲ م ۶۶۳۱
رده بندی دیویی	:	۰۱۱/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۵-۱۱

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۴۹۶-۶

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فهرست نسخ خطی سازمان اسناد کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (جلد ۵۲)

تألیف: پروین متواری سورکی

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۳۹۶

چاپ و صحافی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

مهدی ادیبی

ناظر فنی: پرویز بختیاری

صفحه آرایی: پروین دالوند

بها: ۵۳۰,۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی

تلفن فروشگاه: ۸۱۶۲۳۳۱۵ دورنگار: ۸۱۶۲۳۳۰۱

وب‌گاه: www.nlai.ir پست الکترونیک انتشارات: Publication@nlai.ir

سخن نخست

به نام آن که جان را فکرت آموخت

الحمد لله الذی انزل علی عبده الکتاب و لم يجعل له عوجا

نسخه‌های خطی آینه تمام‌نمای پیشینه فرهنگی یک ملت است. دست‌نوشته‌های برجای مانده از پیشینیان ایران اسلامی خود دلیل محکمی بر برخورداری این مرز و بوم زرخیز از هویت درخشان و غنی فرهنگی است. بزرگانی چون: فارابی، ابن سینا، خوارزمی، خیام، ابوریحان بیرونی، رازی و صدها اندیشمند دیگر ایرانی که چون ستارگانی در آسمان دانش بشری می‌درخشند و از افتخارات جامعه ما به شمار می‌آیند. نادره‌هایی که گنجینه‌های ستبری از معارف بشری را در دست‌نوشته‌های خود برای همگان به یادگار گذاشتند. اما بدیهی است که نخستین گام در مسیر بهره‌برداری از این ذخایر گرانبها شناسایی آنها در قالب فهرست‌های نسخ خطی است.

فهرست‌های سازماندهی شده‌های خطی در ایران از سال ۱۳۰۵ش، گام در مسیر تدوین فهرست‌ها گذارده‌اند. هر فهرست‌نویس با تکیه بر تجربه و دانش خود در زمینه نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی، به تدوین فهرست خود پرداخته است. به همین دلیل چگونگی و شیوه تدوین در این فهرست‌ها یکسان نیست.

کتابخانه ملی در مقام کتابخانه مادر، از جمله نخستین کتابخانه‌هایی بود که اقدام به انتشار فهرست مدون و استاندارد از مجموعه نسخ خطی و دست‌نویس خود کرد. این اقدام ارزشمند با رهنمودهای زنده یاران ابرج افشار، مجتبی منیری، محمد معین و همت دکتر مهدی محقق آغاز شد و با پشتکار عالمانه استاد سید عبدالله انوار در نگاه اول نخستین فهرس خطی، لباس نشر پوشید و با تلاش دیگر فهرست‌نگاران ادامه یافت.

با بازنگری شیوه‌های پیشین و با رویکرد جدی به روش‌های نوین ارائه اطلاعات و فهرست‌نگاری، کاربرگه جدیدی طراحی شد و فهرست نسخه‌های این کتابخانه از جلد پانزده به بعد بر اساس آن تدوین گردید که به طور طبیعی با شیوه معمول تفاوت داشت. از این رو با نگاه انتقادی شماری از فهرست‌نگاران روبرو شد.

امید است با استفاده از نظرات و انتقادات مفید و سازنده استادان و با همفکری و تبادل نظر متخصصان حوزه‌های فهرست‌نویسی و اطلاع‌رسانی بتوان در یافتن شیوه علمی در فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی گام‌های مؤثرتری برداشت.

و الحمد لله الذی ارسل الینا رسولا حامل کتاب و کتابه ام الکتاب و السلام علی من اتبع سبيله و کتابه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

اداره کل کتاب‌های خطی و نادر

مقدمه

نسخه‌های خطی میراث نیاکان ما و حاصل تراوشات فکری و تلاش و زحمات دانشمندان و عالمان زمان و نسخه‌نویسان اهل علم است. هم اکنون این نسخه‌ها در سرتاسر جهان در کتابخانه‌های ملی، عمومی، دانشگاهی و خصوصی و یا در اختیار مجموعه‌داران است. کتابخانه ملی با توجه به رسالت خویش سعی در گردآوری این سرمایه‌های معنوی با ارزش و گاه منحصر به فرد و بی‌نظیر از پستوی‌خانه‌ها و مجموعه‌های ارزشمند خصوصی علما، دانشمندان، رجال، اداتید دانشگاه، مجموعه‌داران و سوداگران نسخ خطی در قالب کمیته خرید، وقف و اهداء کتب خطی دارد. چه حیف که انبوهی از این نسخ خطی در گذر زمان غارت شده یا در جنگ نابود شده‌اند و برخی دیگر به خاطر عوامل طبیعی و نگهداری نامناسب و بدون توجه به ارزش معنوی آنها، در حال از بین رفتن و نابودی هستند. سعی فراوانی صورت گرفته که با شناسایی، گردآوری، نگهداری و حفاظت علمی، سازماندهی و معرفی محتوای این خزائن مکتوب در رمزگشایی دیدگاه‌ها و تجارب بشری نهفته در لایه لای اوراق این کتاب، سهمی در انتقال این نازنینان بی‌زبان به پروه‌سازان و آیندگان داشته باشیم.

جلد ۵۲ فهرست نسخه‌های خطی از زمان اسناد و کتابخانه ملی به شناسایی و معرفی ۳۰۰ نسخه از شماره ۱۸۱۰۱ الی ۱۸۴۰۰، شامل فارسی، عربی و اندکی به زبان ترکی و اردو پرداخته است. پراکندگی موضوعی نسخه‌ها در زمینه‌های دینی، عرفانی، ادبی، نجوم، ریاضیات، طب، ادعیه و علوم غریبه است.

فهرست حاضر همچون فهرست‌های پیشین در دسترس کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی تدوین شده که بخش کتاب‌شناسی نیز شامل دو قسمت توصیفی و تحلیلی است. ترتیب تنظیم فهرست به ترتیب شماره بازیابی مندرج بر عطف نسخه که برابر شماره ردیف نسخه در قفسه مخزن نسخ خطی است.

ترتیب معرفی نسخه‌ها بدین گونه است:

کتاب‌شناسی: سرشناسه مؤلف، عنوان، تکرار نام مؤلف و سایر پدیدآورندگان، زبان، معرفی کتاب، آغاز، انجام و انجامه، منابع مورد استفاده در شناسایی و معرفی نسخه.

بخش نسخه‌شناسی: با تو رفتگی و فونت کوچکتر مشتمل است بر: خط، کاتب، محل کتابت، تاریخ کتابت، آرایه‌ها، مهرها، حواشی، یادداشت‌های متفرقه نوشته شده بر اوراق نسخه، امتیاز، آسیب‌ها، نوع کاغذ و جلد، تعداد اوراق، اندازه سطر و قطع نسخه، از جمله روش‌های

مورد استفاده در این فهرست حذف اطلاعات تکراری در بخش نسخه‌شناسی مجموعه‌هاست. طبیعی است اطلاعات کامل در مدخل نخست مجموعه آمده و علاقمندان می‌توانند به رساله نخست هر مجموعه مراجعه کنند.

در ادامه، عنوان‌های دیگر و بخش تحلیلی شامل: موضوع و شناسه‌های سایر پدیدآورندگان نسخه غیر مؤلف آمده است. آخرین مورد نیز شماره رکورد و و در مواردی لینک دسترسی الکترونیکی نسخه در وب سایت کتابخانه است.

نام مؤلف و سایر پدیدآورندگان نسخه با فراخوان از بانک مستندات مشاهیر، در صورت عدم نام اشخاص در بانک، نام مورد نظر به صورت پیشنهادی توسط فهرست‌نویس نوشته شده است. عنوان نسخه با استناد به عنوان منتخب مؤلف و یا عنوان ذکر شده در متن نسخه و در صورت داشت عناوین متعدد عنوان شهر و در صورت عدم وجود عنوان، موضوع کتاب با افزودن «رساله در، المسألة» در صدر موضوع انتخاب شده است.

مستندات موضوع براساس فراخوان از بانک مستندات موضوع و در صورت عدم موضوع مناسب در بانک، با استناد به شبیه استاندارد، شبیه‌سازی و پیشنهاد شده است.

در استفاده از منابع در شناسنامه معنی کتاب و ذکر وجود آن در کتابخانه‌های دیگر، بیشتر از کتاب‌های الذریعه، کشف الغون، دایرة الادب، نسخه‌ها، فهرست مشترک، فهرست مشار، نشریه دانشگاه تهران و فهرست‌های سایر کتابخانه‌های بزرگ و مطرح مانند آستان قدس رضوی، مرعشی، ملک، مجلس و در صورت نیاز از سایر فهرست‌های نسخ خطی استفاده شده است.

در معرفی برخی کتب به شماره‌های پیشین نسخه مشاء، در فهرست‌های کتابخانه ملی ارجاع داده شده است. بعضی از این ارجاعات دارای دو شماره است: شماره جدید، و بعد از آن داخل پرانتز شماره قدیم نسخه.

در تعداد اوراق نسخه حرف «ر» مخفف برگ رو و حرف «پ» مخفف برگ پشت است. بسیاری از نسخه‌ها با توجه به رسم الخط، نوع کاغذ، تذهیب و جلد، تالیف و نسبت شبه قاره است؛ از آنجایی که در انجامه آنها محل کتابت ذکر نشده، با عبارت «احتمالاً هند» به این معنا اشاره شده است.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی، فهرستی از مرقعات را در دست تهیه و نشر دارد. به همین منظور، توضیحات بیشتر برای معرفی قطعه خط‌ها، به جلد ویژه مرقعات ارجاع گردیده است.

برخود قرض می‌دانم مراتب سپاس و امتنان قلبی خویش را از مسئولان معزز خانم دکتر اشرف بروجرودی ریاست محترم سازمان اسناد و کتابخانه ملی، دکتر غلامرضا امیرخانی معاونت محترم کتابخانه ملی، جناب آقای علی اوجبی مدیر کل محترم اداره کل کتاب‌های خطی و

نادر و جناب آقای اکبر شریفزاده رئیس گروه محترم سازماندهی و سرکار خانم هایده چیدری برای بازبینی فهرست حاضر و سرکار خانم پروین دالوند ویراستاری فنی و صفحه‌آرایی و خانم صالحه سادات میرحسینی تنظیم نمایه‌ها و جناب آقای یوسف امیری مدیر محترم انتشارات و جناب آقای پرویز بختیاری که زحمت چاپ اثر را بر عهده دارند ابراز دارم و به جهت پیگیری و اهتمام جدی در ادامه چاپ فهرس نسخ خطی کتابخانه ملی که سال‌ها به تعویق افتاده بود، تشکر و قدردانی نمایم.

از الطاف خداوند و بخت‌یاری خود می‌دانم که توفیق یافتم در فهرست‌نگاری از تجربیات و راهنمایی همکاران پیشکسوت جناب آقای دکتر حبیب‌الله عظیمی و سرکار خانم صدیقه سلطانی و از فهرست‌های استاد عزیز عبدالله انوار بهره‌های فراوان ببرم. برای این بزرگواران آرزوی طول عمر، سلامتی و موفقیت دارم.

امید است که اثر حاضر مورد توجه و استفاده اهل علم و دانش قرار گرفته و کاستی‌ها و لغزش‌های آن به دیبا اعماض بنگرند.

پروین متواری سورکی